

Lärarutbildningen på det husliga området

Utredning och förslag framlagt av 1953 års lärarinneutbildningskommitté

Den 20 nov. 1953 tillkallade Kungl. Maj:t sex sakkunniga för fortsatt utredning och avgivande av förslag rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området och därmed sammanhängande utbildnings- och lokalfrågor. Som ledamöter i kommittén — 1953 års lärarinneutbildningskommitté — utsågs överdirektör Birger Ölman, tillika ordförande, riksdagsledamöterna Rudolf Boman och fru Tekla Torbrink, rektor Karin Holmwall, professor Ivar Johansson och fil. lic. Karl Lindgren, tillika sekreterare.

Det nu avgivna betänkandet är det fjärde i ordningen på tjugo år. De tre föregående har lagts på hyllan i kanslihuset. Den här gången är kommittén optimistisk och förväntar att riksdagen i vår skall göra slag i saken så att förslaget kan börja genomföras hösten 1958. Detta är helt enkelt nödvändigt, framhåller kommittén, eftersom lärarbristen inom det husliga området är katastrofal och lokaltillståndet rent bedrövligt. Utbyggnaden beräknas ta ca 5 år i anspråk.

En genomgripande ändring av seminarieorganisationen föreslås. Fem seminarier skall finnas mot f. n. elva. De förläggs till Uppsala, Göteborg, Umeå, Hälsingborg och Norrköping. Seminarierna blir statliga och skall sortera under överstyrelsen för yrkesutbildning. Utbildningen skall som regel bli treårig och omfatta fem kategorier lärare: hushållslärare, lantgårdslärare, textillärare, yrkeslärare i klädsömning och barnavårdslärare. Referat av kommitténs betänkande (SOU 1957:28) följer här nedan.

Utredningen föreslår, att utbildning av lärare på det husliga området liksom hittills skall äga rum vid seminarier på skilda håll i landet, vilket innebär, att den egentliga lärarutbildningen kombineras med sådan fackutbildning, som är nödvändig för lärarens kommande verksamhet. Kommitténs förslag tar sikte på en reform av lärarutbildningen, som bättre än hittills kan anpassa denna efter de skiftande förhållanden, under vilka hemarbetet bedrivs inom olika familjetyper och yrkesgrupper samt i skilda delar av landet. Tre huvudsynpunkter har varit vägledande för kommittén vid utarbetandet av reformprogrammet: för det första förbättring, modernisering och rationalisering av själva studierna, för det andra anskaffande av moderna, tillräckliga och för sitt ändamål anpassade lokaler för seminarierna och för det tredje att seminarierna erhåller goda och väl utbildade lärarkrafter.

Fem lärarkategorier.

Seminarierna skall utbilda fem olika kategorier lärare nämligen hushållslärare, lantgårdslärare, textillärare, yrkeslärare i klädsömning och barnavårdslärare. Utbildningen av hushållslärare uppdelas på två olika utbildningslinjer — hushållslärare och hushållslärare med lant-hushållsinriktning. På den senare linjen erhåller eleverna en mera omfattande praktisk utbildning i lant-hushåll. Kompetensen blir dock densamma för lärare på båda utbildningslinjerna. Hushållslärarna blir behöriga att undervisa i hushållsgöromål även vid lant-hushållsskolorna, vilket gjort det nödvändigt att lägga om den nuvarande lant-hushållslärarinneutbildningen. Hushållslärarna blir kompetenta att undervisa i hemkunskap och hushållsgöromål vid alla skol-

former, där dessa ämnen förekommer, medan lärare ur den nya kategorien lantgårdslärare blir behöriga att undervisa i hemvård samt i de för ett lanthem speciella ämnena trädgårdsskötsel och djurskötsel, såväl vid lanthushållsskolorna som vid andra skolor och kursformer, där dessa ämnen förekommer, t. ex. inom enhetsskolans klass 9y med jordbrukslinjer och lanthushållslinjer.

Utbildningen av *textillärare* kommer att i praktiken innebära en *sammanslagning av de nuvarande kategorierna handarbetslärarinnor och vävlärarinnor*. Textillärarna blir nämligen kompetenta att undervisa i såväl kvinnlig slöjd och sömnad som i vävning inom alla skolformer med undantag för den kvalificerade yrkesutbildningen i sömnad och vävning.

En konsekvens av kommitténs förslag rörande utbildning av textillärare blir att *den nuvarande utbildningen av vävlärarinnor måste upphöra*. För den mera kvalificerade undervisningen i vävning föreslår kommittén en påbyggnadsutbildning på textilläraryrkesutbildningen, medan utbildningen av vävinstruktörer för hemslöjdens behov bör enligt kommitténs mening förläggas till yrkesskolor och icke till lärarseminarier på det husliga området.

Yrkeslärare i klädsömnad får praktiskt taget samma utbildning och samma kompetens som den nuvarande kategorien yrkeslärarinnor i sömnad. Dessa lärarens huvudsakliga arbetsområde blir liksom hittills verksamhet som yrkeslärare i verkstadsskolor för klädsömnad.

Barnavårdslärarkategorien motsvarar i allt väsentligt den nuvarande kategorien barnavårdslärarinnor. Ingen ändring föreslås ifråga om kompetensen.

Den nuvarande beteckningen *lärarinna* bör utbytas mot *lärare*, eftersom man numera i skolförfattningar konsekvent använder termen lärare, oavsett kön. Vidare vill man med denna ändring understrika att utbildningen på det husliga området inte är förbehållet kvinnliga elever utan också står öppen för manliga.

Lärarbehovet

För att kunna tillgodose det framtida behovet av lärare på det husliga området föreslår kommittén en väsentlig ökning av utbildningskapaciteten inom seminarieorganisationen på området.

Följande årliga examination av de olika lärarkategorierna föreslås:

Hushållslärare	176
(därav ca 20 med inriktning på lanthushåll)	
Lantgårdslärare	8 à 10
Textillärare	168
Yrkeslärare i klädsömnad	12
Barnavårdslärare	24

Utbildningen

Som krav på *teoretisk förutbildning* för inträde i lärarseminarier på det husliga området föreslås avlagd realexamen eller avgångsbetyg från kommunal flickskola med minst medelbetyget Ba samt dessutom minst detta betyg i vart och ett av ämnena modersmålet, engelska, matematik, fysik och kemi jämte godkänd genomgång av preparandkurs, som ordnas vid seminarier på de ovan nämnda ämnena. Studentexamen — utom på latinlinjen — utgör tillräcklig kvalifikation för vinnande av inträde. Den, som avlagt studentexamen på latinlinjen måste komplettera sina kunskaper i matematik, fysik och kemi.

För vinnande av inträde i lärarkurs måste den sökande vidare ha genomgått *praktisk förutbildning* för den utbildningslinje vederbörande vill välja. Den praktiska förutbildningen avses för blivande hushålls-, textil- och barnavårdslärare ta i anspråk ett år, för lantgårdslärare ett och ett halvt år och för yrkeslärare i klädsömnad fem år. Den praktiska förutbildningen uppdelas i genomgång av förskolor och praktik på arbetsplatser.

Efter avslutad praktisk förutbildning följer så den egentliga lärarutbildningen

Svenska facklärarförbundet jämte sex av förbundets riksföreningar har lämnats tillfälle att inkomma med yttrande över utredningen om lärarutbildningen på det husliga området. De berörda riksföreningarnas ordförande samlade kring förbundsordföranden. Fr. v. Inga-Lisa Elinder, SBF, Gunnel Carlsson, SFR, Greta Kastman, SSILF, Ruth Ager, förbundsordförande, Holger Strömgren, styrelseledamot i YL, Birgitta Ohman, FSV, och Elsa Blomberg, SS.

vid seminarierna. Seminariekursen föreslås för samtliga utbildningslinjer med undantag för yrkeslärare i klädsömnad komma att omfatta 3 år. För yrkeslärarna blir seminariekursen endast ettårig, då den övervägande avser pedagogisk utbildning. För övriga lärarkategorier omfattar seminariestudierna såväl praktisk som teoretisk utbildning för läraryrket. Elever på lantgårdslärlinjen samt på hushållslärlinjen med inriktning på lantbruk skall under andra och tredje terminen av studietiden vid seminarierna genomgå en praktisk kurs i lantbruk, förlagd till Jälla utanför Uppsala i samarbete med Uppsala läns landstings lantmanna- och lantbruksskolor därstädes.

De teoretiska ämnena ges vidgat utrymme och övningsundervisningen utvidgas och effektiviseras. Ett inslag i studierna av högskolemässig karaktär föreslås infört genom s. k. fördjupade studier i ett valfritt ämne.

Seminarieorganisationen

Kommittén föreslår, att framdeles fem seminarier för utbildning av lärare på det husliga området skall finnas mot för närvarande elva. Seminarierna föreslås förlagda till Uppsala, Göteborg, Umeå, Hälsingborg och Norrköping. Verksamheten vid samtliga seminarier förstatligas, medan vederbörande kommuner (städer och landsting) ansvarar för lokaler åt seminarierna mot årlig hyra från statsverket.

Seminarier i Uppsala blir den nuvarande fackskolan för huslig ekonomi därstädes, som övertages av staten. Där skall utbildas hushållslärare, lantgårdslärare, textillärare och barnavårdslärare. Den årliga examinationen blir 48, 8 å 10, 24 och 12.

Seminarier i Göteborg bildas genom sammanslagning av Göteborgs skolköksseminarium och Nordenfeltska skolan.

Vid seminariet skall årligen utexamineras 48 hushållslärare och 48 textillärare.

Seminariet i Umeå blir det nuvarande seminariet för huslig utbildning därstädes, som äges av Västerbottens läns landsting. Den årliga examinationen blir 32 hushållslärare och 24 textillärare.

Seminarierna i Hälsingborg och Norrköping blir nyinrättade. I Hälsingborg skall utbildas hushållslärare, textillärare och barnavårdslärare. Den årliga examinationen blir 48, 24 och 12. Seminariet i Norrköping kommer att inrikta sin utbildning på det textila området. Vid seminariet skall årligen examineras 48 textillärare och 12 yrkeslärare i klädsömnad.

Påbyggnadsutbildningen i vävning för textillärare, som vill erhålla behörighet till lärartjänster inom den mera kvalificerade yrkesutbildningen i vävning, förlägges till Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Vid seminarierna i Uppsala och Umeå kommer jämte lärarutbildning även att ordnas utbildning av *ekonomiföreståndare*. Sådan utbildning föreslås även liksom nu är fallet komma att äga rum vid Väst kustens ungdomsskolor i Ljungkile.

Vid samtliga seminarier organiseras yrkeskurser för utbildning inom olika fackområden. Dessa kurser användes samtidigt som övningskurser för övningsundervisningen.

Central elevintagning

Kommittén föreslår, att intagning av elever till lärarkurserna vid seminarierna skall ske centralt. Fördelningen av elevplatserna skall verkställas av en central intagningsnämnd vars ordförande skall utses av den centrala tillsynsmyndigheten.

Vidare föreslår kommittén, att varje seminarium skall ställas under ledning av en styrelse, vars samtliga ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Bland ledamöterna skall finnas representerad såväl pedagogisk sakkunskap som sakkunskap på den husliga utbildningens område. Den kommun inom vilken seminariet är beläget, bör också äga företrädare inom styrelsen.

Rektor bör vara självskriven ledamot av densamma.

Samtliga övriga nu verksamma lärarinneseminarier på det husliga området föreslås upphöra med sin lärarutbildning bl. a. statens skolköksseminarium i Stockholm. På grund av den stora bristen på lärare i kvinnlig slöjd och sömnad föreslår kommittén att handarbetslärarinnes utbildningen vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium under en övergångstid skall fortsätta. Även statens skolköksseminarium bör fortsätta sin verksamhet, åtminstone under något år.

Personalorganisationen

En konsekvens av kommitténs förslag ifråga om lärarpersonalen vid semina-

Rektorn vid Statens skolköksseminarium i Stockholm, Greta Kastman.

rierna blir, att såväl lärare som annan personal, inordnas i det statliga lönesystemet.

I analogi med inrättandet av lektorstjänster i övningsämnen vid lärarhögskolan föreslår kommittén att *lektorstjänster i vissa fackämnen* inrättas vid